

LA ROCA DE XEIX

Núm. 1. Desembre 1990

Presentació a cura de Josep Azuara
La Historiografia del Masnou (I) per Rosa Almuzara
Fitxa Tècnica: el bergantí rodó "Mª Rosa" per Palemó Anglés

Conèixer el passat ens pot ajudar a comprendre més el present i a planificar millor el futur. És sota aquest aspecte que, des de l'ajuntament, volem impulsar la nostra història.

Disposem d'un Museu Municipal com a eina per a tots els estudiosos sobre el Masnou, on s'hi organitzen exposicions i s'hi promouen excavacions arqueològiques, per citar les activitats més destacades i pensem que calia donar-li més dinàmica per arribar a tots els camps de l'ensenyament i de la cultura. És per això que hem endegat aquesta publicació sobre història local, la qual, ara em fa molta il·lusió de presentar-vos.

Per poc versats que estiguem sobre la història del nostre poble, tots coneixem la importància que tingué la seva marina al llarg del segle XIX i, potser per aquest motiu, ha estat gairebé l'únic aspecte difós en els estudis que s'han realitzat fins ara. Si bé és veritat que en aquest sentit s'hi poden fer destacades aportacions per a la Història de Catalunya, també ens ha fet menystenir altres aspectes que, possiblement quan els coneguem millor, podran resultar interessants per a la globalitat històrica del nostre País.

Ara ens proposem publicar informació sobre un ampli ventall d'estudis, incidint sobretot en aquells que estem convençuts que poden arribar a sorprendre'ns quan hi haguem aprofundit, com és el cas del patrimoni arquitectònic o de les tasques dels pedagogs. En uns moments en què, des de les nostres Institucions s'estan potenciant estudis sobre l'aportació dels catalans a Amèrica, ens complaurà poder-hi contribuir des d'aquestes pàgines.

Els aspectes formals s'han plantejat a partir d'una publicació de periodicitat trimestral i amb un sumari dividit en 2 apartats: una monografia temàtica i una fitxa tècnica de material conservat al Museu, a mode de col·leccionable per, d'aquesta manera, anar donant a conèixer el fons que s'hi troba exposat. En aquest primer número s'ha escollit una peça molt representativa de la nostra comarca, com és la clàssica pintura d'un bergantí, triada d'entre les que no s'havien publicat mai.

De ben segur que a alguns masnovins, especialment els més joves, els pot haver "frapat" el títol que hem donat a aquesta revista. La veritat és que portem molts mesos preparant aquesta nova activitat cultural i la qüestió del nom ha estat un tema que ens ha fet pensar. Quan es va suggerir "La Roca de Xeix", a tots ens va semblar un encert ja que era una manera de recuperar, a partir d'un antic topònim pel qual es co-

neixen el conjunt de turonets situats entre la riera d'Alella i el torrent Vallmora que, com veureu en l'estudi que publiquem a continuació, a partir del segle XVIII va constituir-se en l'eix vertebrador dels 2 nuclis que s'havien anat formant a la marina d'Alella (Alella de Mar) i la de Teià (el Masnou).

Aquest conjunt de pujols, d'una altitud màxima de 27 metres, són els que han configurat la fesomia més característica del nostre poble des que és municipi (any 1825), i és per això que ens va semblar, molt apropiat aquest nom.

Ens hi van fer decantar, també, els nostres complexos orígens territorials i així, per respecte històric als nuclis d'Alella de Mar, els d'Ocata o dels llinatges de les masies que van quedar inclosos als termes d'Alella o Teià, hem volgut que aquest antic topònim fos el que servís per a identificar el territori del nostre àmbit a estudiar i per donar-lo a conèixer.

Precisament, si hem iniciat aquesta publicació amb una monografia sobre les fonts històriques, ha estat no només per una qüestió de rigor metodològic sinó perquè, com podeu comprovar, les hipòtesis de treball sobre els orígens territorials que ens dona l'autora a partir de l'anàlisi de les monografies antigues, representa una important aportació a la nostra historiografia local.

En la recerca de la història local, llegint textos antics, el que em sembla més interessant i ho voldria remarcar, és que s'arriba a la conclusió que a mitjans del segle passat el Masnou va tenir una gran vitalitat i, ara, gairebé 150 anys després continua mantenint-la si és que no l'ha augmentada i aquesta és una constatació que estimula i renova la il·lusió en la tasca diària per tot allò que signifiqui qualitat de vida i creixement de la nostra vila.

Dono les gràcies a Rosa Almuzara i Palemó Anglés, els quals, a través del Patronat del Museu Nàutic del Masnou han fet possible aquesta iniciativa del Departament de Cultura del nostre Ajuntament i als que hi han col·laborat: en Salvador Artés d'Alella, en Josep Maria i Jordi Balada de Teià, el Pare Rafael Palacios i la Sra. Isabel Morales de Madrid.

Recollint unes paraules de l'historiador Pierre Vilar: "Ni la història de la humanitat ni la d'una comunitat qualsevol, no admet cap conclusió. La història, per definició, és un corrent continu que mai no esgota la seva cursa". Us convido a participar-hi amb les vostres conclusions.

Josep Azuara
Alcalde del Masnou

La Historiografia del Masnou (I)

a J.G.

"El mar no fa pas sempre marítims els pobles que viuen a les costes" (1), em sembla que aquesta afirmació la podem aplicar, per tal de sintetitzar la Història del Masnou; en el sentit que no en totes les èpoques el mar ha tingut tanta importància en el desenvolupament econòmic de la població (2), com en el segle XIX. Crec que justament, aquest fet és fruit de la historiografia del segle XX, a causa de la rellevància que havia tingut la seva marina en el segle anterior i per tant, els estudis realitzats, gairebé sempre només s'han preocupat dels aspectes marítims (3). Encara que a més, pensem que aquests no s'han estudiat des d'un punt de vista del fet social global, ja que només coneixem l'impacte econòmic dins la societat més benestant i el seu comportament com a classe aristocràtico-burguesa que va arribar a ser durant l'època decimonònica. Fins i tot en aquest tema prou investigat, encara queden molts aspectes monogràfics per a estudiar. Una altra possible causa de la limitació dels estudis locals, el tema més sobresortint del segle XIX, és que sigui la convicció històrica (mantinguda fins als nostres dies), que el poble del Masnou, va començar a formar-se modernament (s. XVII) entorn a un mas i, per tant, resulta lògic que no s'hagi investigat com a nucli urbà en èpoques anteriors.

Però probablement encara hi ha un tercer factor que ha influït molt en què es treballés més a fora en l'aspecte de la societat entorn dels marins perquè és un tema que, a nivell documental, queda fàcilment a l'abast de l'estudiós a través del material del Museu Municipal (4), dels arxius familiars, i del que es conserva en el Museu Marítim de Barcelona (Reials Drassanes).

Doncs si bé al Masnou, com a la resta del país, hi ha tradició de treballar a nivell museístic, o de salvar i guardar les restes arqueològiques, o de recuperar el patrimoni arquitectònic (5), per tal d'anar donant suport a la memòria col·lectiva hi ha un altre tipus de patrimoni que tot és més bàsic, per tal de configurar aquesta memòria, tradicionalment ha estat molt més malmès: com és el patrimoni documental i bibliogràfic.

Si les dificultats de conservació d'aquests fons documentals a nivell general ja són prou difícils de per sí, en el cas concret del nostre poble, augmenten. En tractar-se d'un municipi que sols té 165 anys, però que

se'n comença a tenir documentació com a nucli habitat des de l'època medieval; i que tot i constituir-se com a municipi el 1825, fins al cap de 6 anys encara no té uns límits territorials establerts (6). Encara més: a mitjans del segle XIX el nucli d'Alella de Mar (7) s'incorpora al Masnou, de manera que quan aquest terme municipal queda oficialment constituït, una part havia estat terme d'Alella i l'altra de Teià. I encara posteriorment, per la banda d'occident, el propietari de la masia de Can Sors volia continuar pagant els impostos al municipi d'Alella i per tant, les terres de la seva jurisdicció van quedar-hi adscrites i per la banda oriental es repeteix el mateix desencert.

Efectivament al patrimoni documental no se li ha donat la importància deguda, tant perquè ha anat desapareixent per deixadesa, (a causa de la pròpia naturalesa de la seva matèria, ja sigui paper o pergami); com fruit de dèries destructives de la col·lectivitat durant les successives guerres. Però encara hi ha un tercer aspecte que em sembla bastant desconegut que és el de l'expoliació que han sofert els arxius i les biblioteques, i per això crec que és bo de parlar-ne, ja que són les fonts que permeten elaborar la Història. I penso que és un tema que queda molt lligat a l'anàlisi conceptual dels llibres que s'han escrit sobre història, que és com podriem definir la historiografia.

Si bé, en aquest estudi em limito a la del Masnou, em sembla millor donar una visió global del conjunt català en quant a les vicissituds de conservació dels fons, doncs no només cal bastir la nostra història en els arxius d'Alella, Teià o Masnou (8), sinó en els generals de Catalunya, en els centralitzats a Madrid, en els foranis, on anaren a parar importants col·leccions diplomàtiques.

La poca sensibilitat en la conservació dels fons ja ve de lluny en el ms. 52 de Ripoll (9) Oliba (10) quan n'era abat, va escriure una carta reprobatòria en la qual excomunicava els que malmetessin o retinguessin documents i llibres del monestir. També Berenguer Çaguardia bisbe de Vic en el 1320 va ordenar inventariar els manuscrits i registrar el nom de tots els que n'agafaven algun, per tal que el tornessin, sota pena de l'excomunió si se'l quedaven, sense que ningú pogués ser-ne absolt, a excepció d'in articulo mortis.

Vegem la descripció que ens dona el Pare Jaume Villanueva (11) d'aquesta decisió del bisbe Çaguardia recollida pel prof. Mateu (12).

"¡Ojalá se hubiese observado puntualmente la constitución hecha

por el Capítulo con su obispo Berenguer Çaguardia en 1320, en que mandaron hacer inventario de todos los libros y formar uno donde se registrasen los nombres de los que los extraían; cuya restitución se mandó con pena de excomunión, de la cual nadie pudiese ser absuelto si no in articulo mortis. Si este rigor -añade-, no prueba amor a la literatura en los siglos reputados por bárbaros, probará, por lo menos, el esmero con que procuraban impedir el extravío de códices que tan caros les costaban. Mas ni aún esa diligencia basta; ¡tal ha sido siempre la avaricia de los literatos!, y así han desaparecido muchos de los códices más antiguos; aunque no negaré que esto pudo también nacer de los rebatos que frecuentemente han dado a este país las armas francesas."

Pensem que aquest viatge fou realitzat i escrit, després de dues gran guerres que havia sofert Catalunya, en les que havien intervingut l'exèrcit francès (13). La primera coneguda com la Guerra dels Segadors (14), a mitjans del segle XVII, entre el Rei de França i el de Castella en territori català. La segona a inicis del segle XVIII, dita de Successió, en la que tingueren lloc els fets de l'Onze de Setembre, després de la mort sense hereu directa del rei de la dinastia dels Àustries, Carles II de les Espanyes (15). En la que també intervingueren els francesos per a defensar a Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV, que finalment en el 1714 esdevingué rei, conegut com a Felip V.

Aquestes dues guerres tingueren greus repercussions per als nostres arxius. Especialment en el cas de la primera en què, Pèire de Marca (més conegut com a Petrus o Pere) (16) per tal d'escriure la Marca Hispanica sive limes Hispanicus, fou comissionat pel rei de França, des de 1644 fins el 1651, per a consultar els arxius catalans, perquè volien donar suport documental a la nova divisió fronterera (17) entre França i Espanya, que comportà el Tractat dels Pirineus (1659). De fet el llibre mencionat fou publicat el 1688 per E. Baluze i segons el Pare Villanueva, amb molta informació que va prendre dels manuscrits de Jeroni Pujades (18). Però a part d'apropiar-se de la informació d'altri, també ho va fer de documentació catalana, (19) així, encara ara, un important fons arxivístic català es conserva a la Bibliothèque Nationale (París), sota la denominació de Fons Baluze (20).

El Pare Villanueva també ens dona un altre testimoni d'expoliació (21), aquest cas del famós monestir

de Sant Pere de Rodes:

"De la Biblioteca tan celebrada -nos refiere-, nada ha quedado. Hay aquí una tradición vaga de que un general francés llamado Noailles, transportó no sé en qué tiempos varios códices a París, entre ellos una preciosa Biblia. Esto sería en las guerras del siglo XVII, durante las cuales estuvo muchos años despojado el monasterio."

He d'afegir com a dada curiosa, que aquest general francès citat, és el Mariscal Duc de Nôailles que va escriure unes memòries, sobre les quals es va basar el cartògraf francès Jean-Baptiste Nolin per a realitzar un mapa de Catalunya (22) que esdevingué molt famós, arribant a fer-se'n 7 edicions des de 1695 fins a 1792 (23). Ben mirat, és com si els catalans n'haguéssim pogut recuperar alguna cosa de l'expoliació d'aquest monestir.

Durant les guerres i revoltes del segle XIX va continuar produint-se grans pèrdues i dispersió del material. Però fou la Desamortització (24) la conseqüència més important que va provocar l'expoliació dels fons bibliogràfics (25).

Com a darrer exemple, -encara que en un sentit estricte de la paraula, no sigui una expoliació, tot i que ha estat una de les causes de més empobriment d'aquest tipus de patrimoni-, cito el cas, de molts llinatges catalans que des del segle XVI s'han extingit en la línia directa successòria i, d'aquesta manera, els títols han passat a branques col·laterals de la família, cosa que ha provocat el trasllat dels seus arxius, originàriament conservats a Catalunya (26).

Monografies locals generals

Per tal de configurar la historiografia del Masnou, d'entre totes les fonts històriques existents, he escollit les monografies locals de caràcter general. És a dir, aquelles publicacions que estudien una població a nivell global, i per tant, tracten dels aspectes geogràfics, socials, econòmics o culturals.

Sobre el Masnou disposem de 2 monografies generals: l'escripta per Pere Bassegoda Musté (1928) i la que va patrocinar l'Ajuntament (1985). Però m'ha semblat que calia incloure altres textos que es troben dins la mateixa línia metodològica, encara que hagin estat publicats dins d'obres sobre Catalunya o la Comarca; i també la veu Masnou en enciclopèdies. En aquest cas he escollit les més significatives que són l'Espasa i la Gran Enciclopèdia Catalana.

Abans de donar aquestes referències bibliogràfiques, he volgut citar la veu Masnou en 3 diccionaris del segle XIX, a tall d'antecedent del que s'ha definit com a monografia local general, ja que aquests darrers tipus de treballs es considera que a Catalunya es van iniciar cap a l'últim quart del segle XIX.

De manera generalitzada es pot afirmar que les monografies locals van sorgir després de les grans transformacions que es van desenvolupar en el territori i per tant, aquest impacte va provocar la desaparició de la societat rural, menestral o burgesa tradicional. Per això recullen les dades històriques, socials, etc. que s'estaven esvaint, a mesura que avançava l'era industrial. Fins i tot, a vegades, comparant-les amb els canvis produïts en

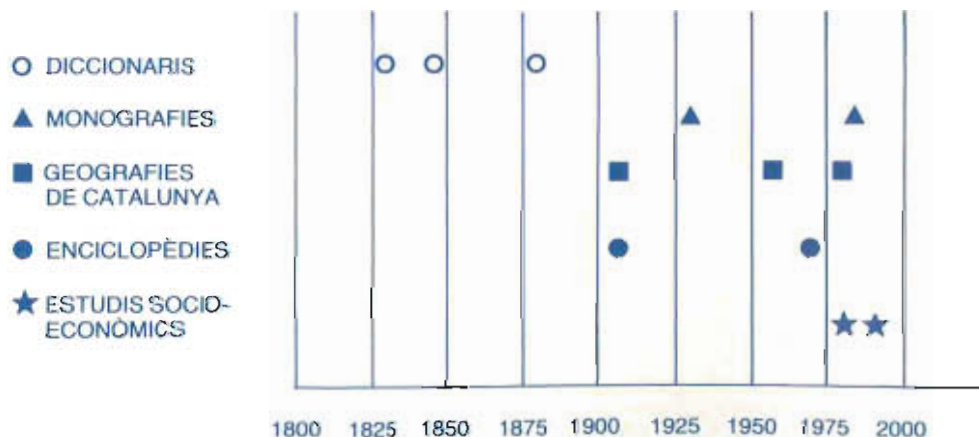
la nova societat.

Justament fou a Manchester (pionera de la industrialització tèxtil mundial) on aquests estudis s'iniciaren cap al 1850. A Catalunya fou a través de l'excursionisme científic que anaren prenent impuls, en iniciar-se un període d'estabilitat política, amb l'anomenada Restauració Borbònica (1872-1874) i s'anaren fomentant, coincidint amb la dinàmica cultural i econòmica de la societat catalana, tant de finals de segle, com d'inicis del XX (27).

Ara bé, tot i que el present treball no és per aprofundir en l'aspecte conceptual de les monografies locals, sí que voldria incidir en la hipòtesi que ja va ser apuntada (28), de considerar la primera monografia catalana els Elogis de la Ciutat de Tortosa, escrita per Cristòfol Despuig el 1557, estudi que en van seguir d'altres. Pensem que a Catalunya, també el segle XVI representa un gran moment de transformacions socials (29), i és sota la perspectiva de la cultura humanista, pròpia del Renaixement, on trobem les primeres descripcions sobre les principals ciutats catalanes.

Finalment, també he cregut convenient incloure en un annex, dos estudis socio-econòmics perquè fora de les dades històriques o artístiques, inclouen les altres matèries que recullen les monografies locals, i ha semblat que la informació que donen és molt interessant pel coneixement del Masnou actual.

A manera de sinopsi, per a veure la interrelació entre la data de publicació de les fonts històriques del Masnou i la dinàmica sociopolítica de Catalunya, s'ha confeccionat el següent gràfic cronològic:

Fitxes bibliogràfiques

0. Antecedents: diccionaris del segle XIX.

01. SOCIEDAD DE LITERATOS (S.B.M.F.C.L.D.) (Antoni BERGUES DE LAS CASAS director): **Diccionario Geográfico Universal**. Barcelona: Imprenta de José Torner, 1831-34; 10 vols.

02. MADDOZ, Pascual: **Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus Posesiones de Ultramar**. Madrid: (s.n.), 1845-50; 16 vols. (30)

03. RIERA Y SANS, Pablo: **Diccionario Geográfico, Estadístico, Histórico, Biográfico, Postal, Municipal, Militar, Marítimo y Eclesiástico de España y sus Posesiones de Ultramar**. Barcelona: Imprenta y Librería Religiosa y Científica del Heredero de D. Pablo Rira, 1881-87; 12 vols.

1. Monografies

04. BASSEGODA Y MUSTE, Pedro J.: **Masnou. Notas para la contribución al estudio de la Historia de Masnou**. Barcelona: Ediciones y Publicaciones Iberia, 1928; 95 pp. (Turismo Catalán).

05. AJUNTAMENT DEL MASNOU / CAIXA D'ESTALVIS DE CATALUNYA: **El Masnou ahir i avui**. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1985; 116 pp.-índex. (Col·lecció Pobles de Catalunya).

2. Geografies de catalunya.

06. GOMIS, Cels: **Provincia de Barcelona** dins **Geografia General de Catalunya** dirigida per Francesc CARRERAS Y CANDI. Barcelona: Establiment Editorial d'Albert Martín, (1908-18) 6 vols. **Masnou** vol. II pp. 314-317.

07. SOLÉ SABARÍS, Lluís (dirigida per): **Geografia** de Catalunya. Barcelona: Ed. Aedos, 1958-68, 1982; 3 vols., 1 vol. **El Maresme** per Salvador LLOBET, vol. III pp. 405-448.

08. **Gran Geografia Comarcal de Catalunya**. Barcelona: Fundació Enciclopèdica Catalana, 1981-83; 10 vols. (1^a ed.). **El Masnou** per Lluís GALERA, vol. VI pp. 433-37. (31)

3. Enciclopèdies

09. **Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana**. Madrid: Espasa-Calpe, S.A., 1908-30;

70 tomos - 1 vol. índex, 25 vols. suplement, 10 vols. apèndix.

10. **Gran Enciclopèdia Catalana**. Barcelona: Edicions 62, 1969-71; 3 vols. Enciclopèdia Catalana, S.A., 1973-80; 12 vols. - 1 suplement (1983); 1 suplement (1990) (32)

4. Annexe: estudis sòcio-econòmics comarcals.

11. LLEONART, Pere / MACÀS, Pere / ARDEVOL, Remei: **El Maresme: les claus de la seva contínua transformació**. Barcelona: Banca Catalana, Servei d'Estudis, 1981; 338 pp. (33)

12. ROSES, Jordi (director): **El Maresme: diversificació econòmica i aprofitament intensiu del territori**. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1989; 451 pp. (Col·lecció Catalunya Comarcal).

Reproducció de textos del segle XIX referits al Masnou.

Aquests textos transcrits formen part de 3 diccionaris, seleccionats d'entre els editats el segle XIX. Aquestes publicacions, conceptualment, formen part del moviment enciclopedista iniciat per Diderot i D'Alembert entre 1751 i 1752 (34).

El primer text (fitxa núm. 01) es troba en el que fou el primer diccionari de gran envergadura que es realitzà a la Península, obra col·lectiva dirigida per Antoni Bergnes de Las Casas (35). Tot i que el primer diccionari publicat, fou també pel català Antoni de Capmany (36) que escriví -basant-se en un diccionari francès- el Diccionario geográfico Universal en el 1783 (37), però el Masnou, en no estar encara constituït en un municipi, no hi té veu d'entrada.

El segon text (fitxa núm. 02) és el de Pascual Madoz (38), que ha arribat a ser el diccionari més conegut del segle passat (vegeu nota 30). Va recollir la informació a partir d'una enquesta enviada als secretaris de tots els ajuntaments d'Espanya i Ultramar.

El tercer text (fitxa núm. 03) està dirigit per P. Riera (39) i l'he inclòs, per, d'aquesta manera, completar la informació sobre el segle passat referida al Masnou. Doncs, amb els tres textos queda cobert cronològicament gairebé tot el segle XIX.

També m'ha semblat interessant constatar gràficament, la dada significativa, en quant a nombre de línies que es dediquen al Masnou, comparativament amb les d'Alella i Teià (40), (41).

AUTOR	MONTPALAU (A. de CAPMANY)	BERGNES DE LAS CASAS	MADOZ	RIERA Y SANS
ANY	1783	1832	1848	1885
ALELLA	9	9	59	62
MASNOU	0	157	98	140
TEIÀ	11	29	23	72

Veu del Masnou en el Diccionario Geográfico Universal dirigit per Antoni Bergnes de Las Casas.

MASNOU, lug. R. de Esp., prov. de Cataluña, corregim., subdeleg. y á 1 3/4 leg. de Mataró, obisp. y á 2 N.E. de Barcelona. Gobiérnase por ayuntamiento propio compuesto de un baile, tres regidores, dos diputados y dos síndicos, en cuyos cargos alternan los terrestres con los marinos por especial concesión y formal decreto de S.M. En lo marítimo depende de la provincia de Mataró, y tiene ayudante militar del mismo fuero graduado de teniente de navío, con su competente tribunal, y *bajo su inspección están los matriculados de los pueblos de Vilasar, Premiá, Alella y Tiana.* Tiene además de la iglesia parroquial una capilla pública, y una estafeta que el año de 1831 produjo 1.000 reales. Hay dos escuelas de primeras letras con maestros de real título, montadas con arreglo al plan vigente de instrucción pública, y concurridas por 220 niños, sin contar los muchos jóvenes que en Barcelona y Mataró se dedican al estudio del pilotage y otras ciencias. Hay además 8 escuelas particulares para niños, en las que se las enseña á hacer calceña, coser, bordar, planchar, hacer blondas y encajes, que es á lo que principalmente se dedican las mujeres, y cuyos productos son un ramo

de comercio bastante importante. Población 2.531 habitantes. Situado á orillas del Mediterráneo, por los 41° 2' 9" 50" latitud N., y los 5° 57' 56" longitud E., en la carretera real que va de Barcelona a Francia por la marina. Lo principal de la población se estiende á lo largo y sobre la izquierda de este frecuentado camino por espacio de más de 1/4 de legua, y la mayor parte de las casas gozan de la placentera esposición al mar y de la comodidad de tener contiguo pequeños jardines y huertas plantadas de árboles frutales, formando una hermosa perspectiva que, con la blancura de sus fachadas, elegante construcción de algunos edificios y extraordinario aseo, tanto en lo interior como en lo exterior, deleita la vista y contribuye á la salubridad de la atmósfera; compensándose de este modo la irregularidad del piso y alineación de las calles que son en número de 22. Este defecto debe atribuirse al poco gusto que reinaba en las construcciones antiguas, y al desnivel del terreno por donde se eleva gradualmente la población hácia un altozano. En lo más alto de él descuella la iglesia parroquial, edificio moderno, espacioso y de bella arquitectura, así como la casa rectoral, contigua á la iglesia, y desde entonces se estiende la vista sobre el mar y domina la costa desde Barcelona hasta más allá de Mataró; y por

la parte de tierra una multitud de hermosos caseríos y variadas plantaciones, cerrando el horizonte por este lado una serie de colinas cubiertas de viñedos, y hasta donde vienen á tocar los límites del Vallés por la parte opuesta. Debajo de la carretera y en la misma orilla del mar hay una plaza en donde se celebran las fiestas y regocijos públicos, y se tiene el mercado diario de verduras, frutas y demás comestibles de que se surte no solo la población sino muchos de los vecinos de los pueblos inmediatos, siendo grande la concurrencia en los días festivos. Como la principal profesión de los habitantes de este pueblo es la marina, más de las cuatro quintas partes de su vecindario se dedican á este ramo, contándose 393 matriculados, 127 patrones, 15 pilotos y 16 individuos de maestranza, siendo los restantes labradores y artesanos de varios oficios. Hay 78 buques mayores dedicados la mayor parte al comercio de cabotage en toda la península, y al de estrangería en los puertos del mar Adriático, Puerto-Rico, Habana y hasta en los lejanos del Brasil; siendo peculiar de los de menor porte el tráfico de cabotage en los del continente; algunos de ellos dependen de las matrículas de Barcelona y Cádiz. Actualmente cuenta 23 hombres al Real servicio de la marina, que son muy apreciados de sus gefes por su aplicación y buen servicio. A más de los buques mayores, que forman un total de toneladas bastante considerable, tienen 72 barcas de pescar, en cuya ocupación se emplean los ancianos, los de menor edad y los jóvenes que mientras estan en sus casas se van aparejando para emprender viage. En su astillero se construyen no sólo barcas para pescar sino misticos, goletas y bergantines, ocupándose en este trabajo muchos jornaleros de varios oficios, como cordeleros, carpinteros, veleros y otros desde los que aprestan las primeras materias hasta el maestro que concluye la obra, y á pesar de esto no tienen puerto habilitado. El terreno es bastante fértil, y su base se compone de un lecho de trozos de granito en parte descompuesto, sobre el cual se estiende un fondo de tierra vegetal rojiza, propia para el cultivo de la vid, del algarrobo y de la aceituna. La cosecha del vino, aunque corta, da un licor muy esquisito y apetecido, y la cosecha de los granos es muy escasa. No carece de manantiales, y en soío los alrededores de la población se cuentan algunas fuentes de buenas aguas. Sin embargo el vecindario se surte generalmente de las de pozo, que son bastante buenas.

En tiempos remotos sería tal vez este lugar una población más considerable; pues á distancia de unas 200 varas hácia el N. se han encontrado, en algunas escavaciones, vestigios de muchos zócalos y piedra sillar, y lo atestiguan también 3 grandes torres construidas á manera de fortaleza, habiéndose demolido hace pocos años otra de mayor magnitud, cuyo solo derribo costó 8.533 reales: tal vez no carecería de puerto, pues en el año de 1740 se descubrieron á la orilla del mar, de resultas de un fuerte temporal, dos grandes argollas semejantes á las que en el puerto de Barcelona sirven para amarrar los barcos. Estaban clavadas en unas rocas que también descubrió el agua, y se conjetura servirían en tiempos de los Moros para hacer estos sus desembarcos, y las torres para defensa de los habitantes. No obstante de ser una población tan numerosa ya de muchos años á esta parte, no fué parroquia con total separación é independencia de la de Tayá hasta el año de 1818, y subrogada de este mismo pueblo en lo civil en el 1825, por real cédula de S.M.; bien que hasta el dia no ha conseguido tener término señalado y dividido del de Tayá, por cuya causa resultan grandes perjuicios tanto al real erario como á la misma población, que contribuye no obstante con 14.560 reales, por solo el ramo comercial.

El genio de este pueblo es muy mercantil y emprendedor, y sin embargo en medio de sus serias especulaciones se manifiesta muy apasionado á los bailes y otros regocijos públicos. Su conversación versa generalmente sobre el cálculo y las faenas de la marina, y sus tetricos relatos sobre los peligros del mar solo se oyen de cuando en cuando, interrumpidos para hablar de sus beldades, que sin disputa llevan el premio de la gracia entre las hermosuras de la costa. Su industria compete con su trabajo, aplicación y actividad. Dedicados únicamente al lícito comercio á flete, ó de cuenta propia, gozan de la mejor reputación entre los comerciantes de todas las partes á donde van con sus barcas, no menos que por su fidelidad en los contratos, siendo tenidos y reputados sus marineros por los más emprendedores, laboriosos é inteligentes en su oficio.

Veú del Masnou en el Diccionario Geográfico-Histórico de España y sus Posesiones de Ultramar de Pascual Madoz.

MASNOU: 1. con ayunt. en la prov., aud. terr., c.g. dióc. de Barcelona (2 leg.), part. jud. de Mataró (1 1/2): cab. del distr. marít. de su nombre, correspondiente á prov. y part. de Mataró, tercio de Barcelona, departamento de Cartagena. Parte de este pueblo ha sido conocida con nombre de Alella de Mar, sufragánea ó aneja del de San Feliu de Alella, que forma hoy un solo ayunt. y parr. Se halla sit. en la costa del Mediterráneo, por los 41° 29' 50" lat. N. y 5° 0' 30" long. E.; sobre el descenso de las colinas que terminan al mar, de modo que colocada la pobl. en forma de anfiteatro, goza de la más variada y hermosa perspectiva: la segunda línea de edificios resulta hallarse unos 65 pies sobre el nivel del mar, y la igl. parr. descuella en el punto más elevado y céntrico; su templada temperatura y su libre ventilación, hacen tan saludable este CLIMA, que solo se conocen comunmente enfermedades estacionales. Tienen 580 casas, muchas de ellas de dos pisos y algunas de tres, de construcción sólida y cómodo repartimiento interior, distribuidas en 28 calles y una reducida plaza llamada de la Constitución, otra principal que antes servía para el mercado, fiestas y regocijos públicos, se ha inutilizado por el paso del ferrocarril de Barcelona á Mataró; la casa consistorial construida en 1845, es de tres pisos, de hermosa arquitectura greco-romana, con elegantes fachadas, y de piedra sillería casi toda la parte exterior; en la interior se halla la cárcel; no hay más edificios notables que una ant. y grandiosa torre del tiempo de los árabes, y otras 2 más pequeñas; hace unos 50 años se derribó otra de las mayores y más famosas en su género, que se hallaba sit. en la playa del mar, en cuyo lugar, llamado hoy día calle de Adra, existe aún abandonado un estenso subterráneo, sólidamente construido, perteneciente á aquel edificio: hay una escuela de instrucción primaria dotada con 4,700 rs. VII., de los fondos de propios, y 4 más particulares: á todas ellas concurren sobre 400 niños; las escuelas para educación de niñas son 10, también particulares, y las asisten unas 550 alumnas: para este sexo se está proyectando plantear un colegio bajo el título de Ntra. Sra. de Loreto en la plaza de la Torre den Riera. La igl. parr. (San Pedro), se halla servida por un cura de ingreso de provisión real y ordinaria, y un vicario: este templo es

muy sólido y capaz: su arquitectura corresponde al orden compuesto greco-romano, su fachada principal y torre campanario, son de piedra sillería: tiene una sola nave con 10 altares, un órgano regular, tribunas sobre las capillas colaterales y coro á los pies de la igl.: la torre de 101 pies de elevación, remata con un buen reloj de hierro: ofrece este templo la particularidad de haber empezado á construirlo en 1761 el arquitecto D. Miguel Garriga, lo concluyó en 1817 su hijo D. Pablo, y lo mejoró, con el altar mayor y capilla del Sacramento, su nieto D. Miguel, todos vec. de Masnou; el cementerio está á la parte N. de la igl., en paraje elevado y de buena ventilación: es de moderna construcción, se halla cercado de un alto muro y circuido de nichos; un gran portal que se cierra con una verja de hierro, facilita la entrada: en su centro se levanta una cruz de piedra de bastante mérito artístico, y se está construyendo la capilla sepulcral; en el centro de la pobl. hay una ermita dedicada a San Antonio. El TERM. confina N. Tayá y Alella; E. San Cristóbal de Premiá; S. el mar Mediterráneo y O. Mongat, barrio de mar de Tiana: en él se encuentra la ermita de la Virgen de Montserrat, y también se inflere que debió antiguamente existir en este término una pobl. numerosa y mercantil, por las ruinas que se ven de 2 estensos cementerios, vestigios de edificios, con hornos de cal y ladrillos, y otras particularidades, como por el pedazo de muelle con argollas de hierro para amarrar embarcaciones, que descubrió en la playa del mar, un fuerte temporal. El TERRENO es llano, participa de arcilloso y calcáreo: le cruza la carretera general de Barcelona á Francia, y otras transversales, en regular estado, que se dirigen hácia el Vallés y la montaña además pasa por la pobl. el ferro-carril de Barcelona á Mataró, que se está construyendo. El CORREO se recibe diariamente de las cap. de prov. y de part. PROD.: trigo, cebada, algarrobas, legumbres y vino; cría caza con escasez, y pesca del mar, en particular de sardinas. IND.: 2 fáb. de tejidos de algodón, una de hilado de la misma especie, con máquina de vapor de fuerza de 20 caballos, 3 astilleros para construcción de buques, 3 fáb. de cables y jarcias para los mismos, una de lonas para velámen, 2 molinos harineros, 4 posadas públicas, 3 cafés, un alambique de aguardiente, y además se ejercen todas las artes mecánicas indispensables, la marinería, calafatería y pesca: pudiendo asegurarse que las cuatro quintas partes de la pobl., se com-

ponen de matriculados de marina, entre los que se cuentan muchos de la clase de capitanes, pilotos y patrones de buques mercantes, que se distinguen por su intrepidez marinera y su inteligencia en la profesión. COMERCIO: ni el de importación y esportación al extranjero, ni el de cabotaje, se hacen por este puerto, por no hallarse habilitado al efecto, y aun cuando el Gobierno de S.M. tuvo á bien de conceder á este pueblo el título de v. y la facultad de celebrar ferias y mercados, renunció uno y otro privilegio por habersele negado la habilitación del puerto que es el asunto más importante para esta pobl., naturalmente marinera y mercantil: su comercio está reducido á 1 tienda de paños, 2 de géneros de hilo y algodón del país, á la esportación de los frutos sobrantes y productos de la ind., y á la importación de los art. de que carece. POBL. y RIQUEZA unida la de Mongat 532 vec., 3.369 almas. CAP. PROD.: 13.536.000. IMP.: 338.400.

Veu del Masnou en el Diccionario Geográfico-Estadístico, Histórico... de Pablo Riera y Sans.

MASNOU.- V. con ayunt., á la que están agreg. 9 cas. y grupos, edif., viv. y alb. ais. Cuenta con 4,520 hab. y 1,034 edif., de los que 5 están habitados temporalmente y 95 inhabitados.- Org. civ. Corresponde á la prov. de Barcelona, y al dist. de Mataró para las elecciones de diputados provinciales y las de Cortes. Hay puesto de la Guardia Civil perteneciente al 3er Tercio y Comandancia de la prov.- Org. mil. y marítima. C.G. de Cataluña y G.M. de Barcelona. Hay destacamento de Carabineros del reino perteneciente á la Comandancia de su prov. En la parte marítima de 1ª clase de Barcelona y dist. de 1^a de su nombre.- Org. eclé. Pertenece á la dióc. de Barcelona, al arciprestazgo de Mataró, y tiene una iglesia parroquial bajo la advocación de San Pedro, cuyo curato es de categoría de término. Hay una comunidad de religiosas Escolapias, dedicadas á la instrucción.- Org. jud. Está adscrita al part. jud. de Mataró, y á las aud. de lo criminal y territ. de Barcelona, distando 8 k. de la primera de dichas pob. y 11 de la última.- Org. econ. Para el pago de sus impuestos depende de la Delegación de Hacienda de su prov. Es puerto habilitado para ciertas operaciones de carga y descarga con intervención del resguardo y documentación de la Aduana de Barcelona.- S. púb. Recibe y expide la corr. por la A de Barcelona á Francia, interior, y estación de su nombre. Hay E.T. del Estado de S.I., encontrándose además abierta al servicio público la de la vía férrea, por disposición del Gobierno.- Ob. púb. y med. de com. Entre los med. de com. con que esta pob. cuenta debemos citar en primer término la vía-férrea que desde Barcelona conduce á Gerona, sobre la cual hay en esta v. dos estaciones, la 1ª partiendo de Barcelona lleva el nombre de la pob. y la 2^a el de Ocata. Además cruza por el centro del l. la carretera de 1er orden de Barcelona á Francia; hay en construcción otra carretera de 3° de Masnou á Granollers y diferentes caminos vecinales que la ponen en contacto con todas las pob. limítrofes.- Ins. púb. Sostenidas de fondos municipales hay las escuelas necesarias para los dos sexos, perfectamente atendidas, así como también las religiosas en otro lugar citadas, tienen establecimiento para la enseñanza de niñas. Hay un colegio particular de 2ª enseñanza sujeto al Instituto provincial de Barcelona y una escuela especial de Náutica.- Art., of., ind. Aún cuando la ind. do-

minante en esta localidad es la agrícola, también la manufacturera tiene su representación; así es que hay fábricas de tejidos de lona, de aguardientes, de bebidas gaseosas, de chocolate, profesores de música, cosecheros de vino, confiterías, varios telares de tejidos ordinarios y un buen número de establecimientos para la venta de diferentes artículos tanto de lujo como de primera necesidad; entre las profesiones cuenta con médicos, cirujanos, farmacéuticos, veterinarios y notario, y finalmente dispone Masnou de todos cuantos of. mecánicos son de más imprescindible necesidad á la comodidad y bienestar del vecindario. - Pob. El número de edif. que la forman ha adelantado en gran manera, pues desde la época en que el Sr. D. Pascual Madoz escribió su Diccionario se han construido más de 600. Distribuidos se hallan en diferentes calles y algunas plazas irregulares en su mayor parte, aun cuando entre las primeras se encuentran muchas empedradas y en el mejor estado de policía, lo cual hace un cumplido elogio de aquel vecindario. Entre las segundas no hay ninguna que sea digna de especial mención. Como monumentos notables poco tenemos que decir de esta pob., puesto que los edif. que la forman, tanto los que pertenecen á la parte antigua como á la moderna son de buena construcción y agradable aspecto especialmente los últimos, pero todos responden única y exclusivamente á las necesidades de sus destinos respectivos. La casa consistorial, cuya construcción data del año 1845, es un buen edif., que consta de tres pisos y hermosa fachada, estando fabricado en su mayoría de piedra sillería y cuya arquitectura pertenece al estilo greco-romano. Tiene buena distribución interior y todas las dependencias son bastante desahogadas. La iglesia parroquial es igualmente un buen edif., principiado á construir en el año 1761 por el arquitecto D. Miguel Garriga, terminándola en 1817 su hijo D. Pablo, mejorándolo posteriormente con el altar mayor y capilla del Sacramento su nieto D. Miguel, todos los cuales eran hijos de la pob. que nos ocupa. Pertenece al orden greco-romano compuesto, es de excelente fábrica, y su interior está formado de una sola nave, con diez altares, columnas entre las capillas laterales y finalmente un buen coro á los piés de la iglesia, siendo toda la fábrica de piedra sillería. Como ya hemos dicho en otro lugar, hay establecimientos para la venta de diferentes artículos, varios cafés, un casino denominado "Casino de

Masnou", una sociedad coral titulada "Sociedad Coral Masnouense" y dos establecimientos para tomar baños de mar ya en pila ya de oleaje y también para los de agua dulce. Merced á los manantiales que tanto dentro como fuera de la pob. brotan, el vecindario se encuentra perfectamente surtido de aguas para el consumo doméstico y con gran pompa y regocijo celebra su principal festividad el 29 de junio, día de San Pedro, apóstol, su santo Patrón. - Sit. geog. y top. En la costa del Mediterráneo, á los 41° 29' 50" latitud N. y 5° 0' 30" longitud E., sobre el descenso de las colinas que terminan en el mar, gozando de buena ventilación y clima templado y muy sano, encuéntrase situada esta v., cuyo tér. municipal confina con los de Teyá, Alella, Premiá de Mar, Tiana y el Mediterráneo. El terreno es de buena calidad, y sus prod. consisten en trigo, cebada, algarrobas, vino en abundancia y de buena calidad, frutos, legumbres, hortalizas y algunos pasos, merced á los que se mantiene el ganado lanar y de cerda destinado al consumo, y el caballar y mular dedicado á las faenas agrícolas y al acarreo de los productos á Barcelona ó pueblos comarcanos más importantes. Hay alguna caza de pelo y pluma y pesca de varias clases que se extrae del mar.

Deixant de banda les dades concretes sobre el nombre d'habitants, tipus d'escoles, composició de l'ajuntament, edificis habitats i deshabitats, economia marítima, agrària o industrial, monuments, etc., que ens puguin aportar aquests tres textos transcrits, que de per sí, ja és important ja que és una informació que mai ens l'havien posat a l'abast, tant permonitzada, -per exemple en el cas dels edificis construïts entre 1845 i 1885- (42). Però per a mi, la seva lectura m'ha dut a reflexionar sobre els orígens del municipi del Masnou, que conjuntament amb l'anàlisi de les fonts històriques que he donat, formarà la segona part d'aquesta Historiografia del Masnou.

Si bé, és veritat que quan vam fer la catalogació d'una col·lecció de mapes de Catalunya dels segles XVII i XVIII (43), em vaig adonar que ja des del primer mapa conegut de Catalunya, publicat el 1603 a Àmberes, realitzat per Jan Baptist Vrients (44) apareixia el topònim Masnou. Aquest fet em va dur a la conclusió que el nostre municipi, si bé la seva entitat jurídica es va constituir en el 1825, com a nucli de població era molt anterior; altrament, no aparei-

xeria en un mapa editat a començaments del segle XVII, i per tant, de fonts recollides en el segle XVI.

També l'existència d'un plànol manuscrit sobre el Districte Marítim del Masnou (45), conservat al Museu Naval de Madrid que l'hem datat del primer quart del segle XIX fa pensar que ja en el segle XVIII el Masnou tenia consolidada una economia marítima (vegeu nota 3), ja que del contrari no hauria estat Cap de Districte Marítim (46).

Ara bé, justament en el manuscrit datat el 1720, conservat a la parròquia d'Alella (47), que ha semblat interessant publicar-lo perquè apareix el topònim "Roca de Xeix" el qual, hem pres com a títol d'aquest full d'història local, hi estan dibuixades les vistes d'Alella i el Masnou, cosa que permet comparar els dos nuclis de població en el segle XVIII, fet que corrobora la grandària del nucli masnoví ja a començaments del segle divuitè. (Per cert, ara com ara, és la vista més antiga que tenim del Masnou).

A part d'esperonar-me a investigar sobre els orígens del municipi del Masnou, he de dir que, a més, a mesura que aprofundia en el treball historiogràfic i feia una lectura atenta dels textos de les monografies, especialment dels tres diccionaris, avançava cap a la hipòtesi de treball de què el nucli antic del Masnou es troba en la zona que ara coneixem com el barri d'Ocata, mentre que la part compresa entre la riera d'Alella i el torrent de Vallmora, és a dir, el que comprèn l'àmbit denominat Roca de Xeix, comença a ser poblat en el segle XVII i majoritàriament en el XVIII. I no fou fins al segle XIX que el territori comprès en les zones d'Alella de Mar, Roca de Xeix i el Masnou / Ocata es van consolidar com a un sol nucli de població.

Podeu veure que és molta la feina que encara cal fer per tal d'anar estudiant la història del Masnou. M'ha semblat que s'havia de començar per les monografies locals generals, però són moltes les fonts històriques que manquen de recollir, per tal de poder iniciar una investigació que ens permeti conèixer històricament el nostre entorn. Crec que l'especial origen de la nostra població, requereix, d'entrada, un enfocament a tres bandes en el sentit que ja he apuntat en la introducció o sigui que és necessari investigar en les fonts conservades, no només al Masnou, sinó a Alella i Teià, a part de les que es puguin trobar a Barcelona, Madrid o en altres centres europeus.

I com que per aquest estudi sobre LA HISTORIOGRAFIA DEL MASNOU, ja ho he començat a aplicar,

per això voldria expressar el meu agraïment a tots els que han col·laborat per tal de fer possible la seva realització i han mostrat el seu interès perquè es pugui anar fent la història masnovina, com són en Salvador Artés director del Museu "Can Magarola" d'Alella; el regidor de cultura Josep Mª Balada i l'historiador Jordi Balada de Teià; en Palermó Anglés director del Museu Municipal de Nàutica del Masnou que des de fa més d'un any m'està ajudant i molt generosament em dona tot tipus de facilitats per la meua feina de recerca. I també, no vull deixar de citar el benedictí Pare Rafael Palacios, la subdirectora de la Biblioteca del Palácio Real Sra. Mª Isabel Morales Vallespín, que des de Madrid, amb la seva eficàcia professional m'han servit de gran ajuda.

Em sembla que, ara, tots els masnovins, amb la presentació de La Roca de Xeix, estariem d'acord que és una gran iniciativa del nostre Ajuntament de dotar-nos d'un full d'història local de manera que ens permeti escriure i perdre la por a fer noves aportacions, perquè, si cal, les poguem anar rectificant a mesura que es vagin obrint nous punts d'investigació; i així entre tots, fem de La Roca de Xeix, una publicació a modus de paper (48), que reculli els treballs de tots els que ens dediquem a la història.

Rosa Almuzara
(L^la en H^a General)
Col·laborador Tècnic
Institut Cartogràfic de Catalunya
Generalitat de Catalunya

ramontana.
 Desinyo de Rial per la divisió del Terme

1. Rocca de Xeix, o de feix.
2. Masnou
3. Camí del masnou a Alella
4. Camí del aigua veffant entre los dos termes girans a unay a altra part segons la disposició del terreny, y ab las fitas del camí del masnou a valles
5. Camí de Alella vers la costa
6. Puig de Iovany
7. Rocca den Serra.

8=9 differentes Correns.

Possejors de las terras que confrontan ab lo camí

- A = Gabregas del Masnou.
- B = Anich, roques ara Puig.
- C = Turri y Salvany de Alella.
- D = Leonart de Alella.
- E = Fontanills de Alella.
- F = Turri y Salvany
- G = Don Lluís Claresvalle
- H = Ramentob de Baya
- K = Don Lluís Claresvalle.
- L = Ferrer, ara Soley.
- I = O = N. Fran. Amat.
- M = Famades de Baya: N = Sala de Baya
- P = Serra de Ata = Q = Coll de Baya
- R = Amat, un Dalmau.
- T = Don Vicens Magarola

Plànol que
 acompanya un text
 manuscrit del rector
 d'Alella Francesc
 Riu (Manresa 1666 -
 Alella 1740).

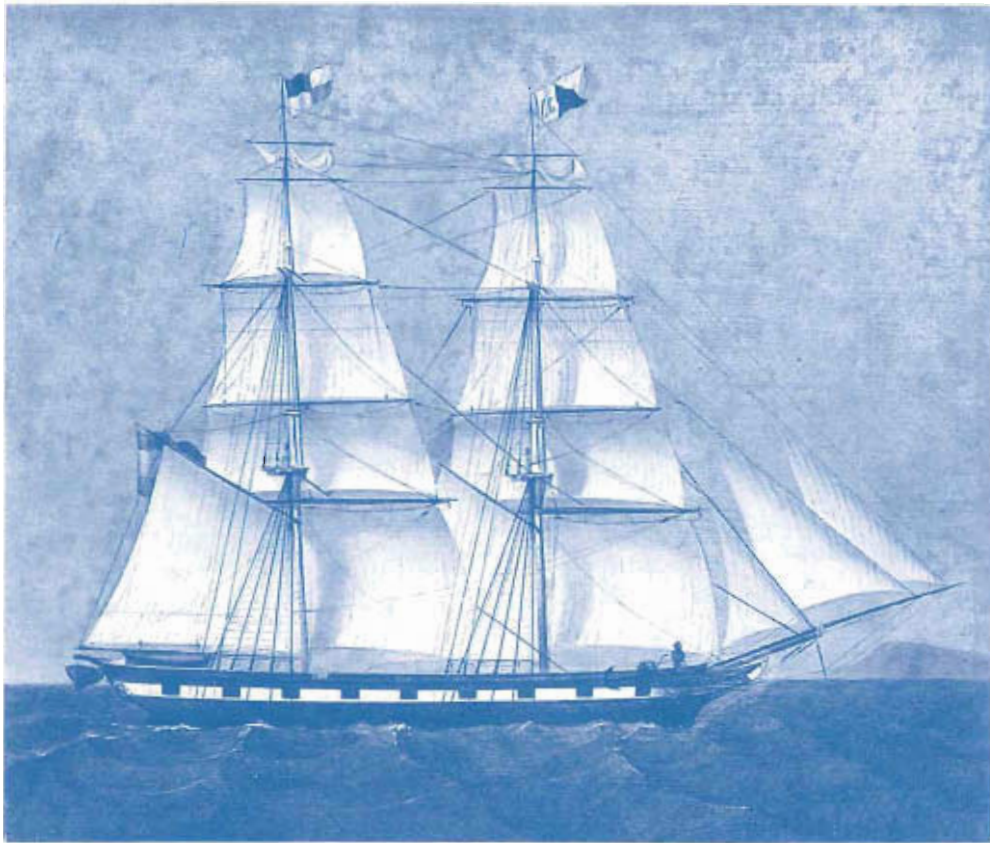
Notes

- (1) E. Prat de La Riba: **La Nacionalitat Catalana**, Barcelona (1910) p. 95. Hi ha una reedició a Ed. 62/ La Caixa (Barcelona), núm. 5 de la col·lecció "Les Millors Obres de la Literatura Catalana".
- (2) Si bé no va arribar a tenir entitat jurídica municipal fins al 1825 (29 d'octubre), com a nucli de població el considerem des d'èpoques medievals.
- (3) Tot i que cal tenir en compte la dada donada en **El Masnou ahir i avui** p. 28 (no se cita la font), de la reunió tinguda el dilluns dia 18 de juny de 1769 per tal de construir una església en la que "hi assistiren gairebé tots els caps de casa". En la relació donada es fa distinció entre els veïns marins i els terrestres, essent 60 els primers i 14 els segons. Em sembla que la diferència en el nombre de caps de casa és prou significativa, per a veure la importància que en el 3^r quart de segle XVIII ja tenia l'economia marítima i no hem de suposar que els pagesos i menestrals fossin anticlericals.
- (4) Creat el 1966 com a Museu Municipal ara porta el nom de Museu Municipal Nàutic del Masnou, seguint les noves tendències museístiques de ser institucions especialitzades. En aquest sentit disposem d'un equilibri cultural en el nostre àmbit territorial en un sentit més ampli. Ja que Alella disposa de la Masia Museu "Can Magarola", Teià prepara itineraris de la natura i un museu de ciències naturals del Montnegre, Premià de Dalt s'està organitzant per disposar-ne d'un en matèria arqueològica (sobretot en restes ibèriques) i en té un de privat (Can Botey) sobre la caça, i a Premià de Mar existeix el Museu de l'Estampació Tèxtil, activitat que tanta importància tingué en la nostra comarca, a més de ser l'únic d'aquesta matèria a Catalunya.
- (5) Al Masnou disposem d'una bona mostra d'estils: Cal Ros de les cabres (romà), Can Malet (època moderna-neoclàssica), la "Casa Rosa" (modernista mossàreb) i la casa del Marquès del Masnou (post-modernista).
- (6) En el diccionari dirigit per Bergnes de Las Casas diu "bien que hasta el día no ha conseguido tener término señalado y dividido del de Tayà".
- (7) **Notes històriques de la Parròquia de Sant Feliu d'Alella** per Lluís Galera Isern i Salvador Artés Llovet (Alella 1975) p. 89.
- (8) Al Masnou es conserva l'arxiu municipal i el parroquial que fou cremat en el 1936 i es troba parcialment reconstruït des del 1918, en quant a llibres de Baptismes i Casaments. Hi ha algunes fonts familiars amb documentació dispersa, però per l'abundància que n'existeixen resulta un bon conjunt documental. Sols es conserva un arxiu patrimonial sencer que és el de Can Teixidor, ara heretat per una Fundació. A Teià, tant l'arxiu municipal com el parroquial foren destruïts el 1936, però els principals documents estigueren salvaguardats pel Servei del Patrimoni de la Generalitat i a partir del 1939 es tornaren. També n'hi ha de patrimonials i familiars, alguns malauradament inaccessibles als estudiosos. Alella té ambdós arxius conservats i el parroquial, des del segle XIII, disposa d'importants arxius patrimonials, a causa de l'abundància de llinatges considerats "cavallers" que hi ha hagut.
- (9) Conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (Barcelona).
- (10) (?-971 / Cuixà 1046) Comte de Berga i de Ripoll del 988 fins al 1002, bisbe de Vic, abat de Ripoll i Cuixà. Ens fa il·lusió pensar, que el qui fou un dels impulsors del Naixement Polític de Catalunya, que ara n'hem pogut celebrar el Mil·lenari, tingués les idees clares en arxivística.
- (11) (Xàtiva 1763 / Londres 1824) exponent de l'esperit de l'il·lustració, la seva obra més important que és la que aquí citem, és **Viaje Literario a las Iglesias de España** (1803-21) 10 vols.
- (12) Felipe MATEU Y LLOPIS: **El "Viaje Literario" del P. Villanueva y las Iglesias de Cataluña** (Barcelona 1947), 23 pp. (cita en p. 8).
- (13) A part, el Pare Villanueva va haver de fugir d'Espanya quan la invasió napoleònica (1808-14), de manera que els exèrcits francesos no li sorgirien gaires bons records.
- (14) Fet històric, cabdal per a la formació del nucli urbà del Masnou, a partir de l'onada immigratòria que rebé d'habitants de la zona

- de Leucata -tocant al castell de Salses (Rosselló)-, com ja en parlaré en la segona part d'aquesta **Historiografia**.
- (15) Era com a la monarquia dels Austries que definia els extensos territoris que estaven sota la seva corona heretada del Comte de Barcelona Ferran El Catòlic i de la Reina Isabel La Catòlica de Castella, posteriorment engrandits pels reis Carles I i Felip II.
- (16) (Gan (Bearn) 1594 / París 1662) enviat pel rei de França Lluís XIII, per tal de tenir informació i sondejar el terreny. Els seus criteris foren decisius en la Conferència de Ceret i arribaren a confondre els enviats de Felip IV.
- (17) Consistent en l'annexió de les terres catalanes del Conflent, Vallespir, Capcir i Rosselló a la corona francesa.
- (18) (Barcelona 1568 / Castelló d'Empúries 1635). Fou l'autor de la **Crònica Universal del Principado de Catalunya**, publicada en el segle XVIII. Per cert, aquest personatge veurem com també ens ajuda a fer la història masnovina.
- (19) Vegeu el que diu d'aquest tema Anscari M. Mundó en **Les inscripcions de Tassi i d'Hildegons de Sant Pere de Rodes segons Marca i Pujades** (Barcelona, 1965, en Homenatge a "Jaume Vicens i Vives") i Miquel Coll i Alentorn en la veu **Pèire de Marca** a la Gran Enciclopèdia Catalana.
- (20) Encara que recentment (1990) en l'edició de la **Història de Montserrat (888-1258)** de Benet Ribas i Calaf a cura de F. Xavier Altés, en una nota de la p. 22 de la seva introducció, sobre P. de Marca en dona unes dades que venen a matisar la llegenda negativa que té el personatge.
- (21) Felipe MATEU Y LLOPIS (op. cit. p. 18).
- (22) En el que figura el topònim Masnou.
- (23) Referència 38 I del recull cartogràfic fet per Ms. Ignasi M. Colomer **Cartografia de Catalunya i dels Països Catalans**, Barcelona, Institut Cartogràfic de Catalunya (1989).
- (24) A partir de 1835 la secularització dels béns dels convents i monestirs masculins.
- (25) Els fons dels arxius i biblioteques desamortitzats es conserven al Archivo Histórico Nacional (Madrid), al Archivo General de la Administración (Alcalá de Henares, Palacio del Arzobispado) en part cremats el 1939, a la Biblioteca Provincial (Barcelona), i alguna petita part ha quedat dispersada pels arxius catalans, entre els que figuren els de les Delegacions Provincials d'Hisenda, ja que aquestes foren les dipositàries dels béns procedents dels centres desamortitzats.
- (26) El fons de documentació catalana que es troba a la Casa de Pilatos (Sevilla), per ser la casa ducal de Medinaceli és hereva d'importants títols catalans i ha fet que el Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya hagi establert un conveni, per tal de microfilmar aquest fons i, d'aquesta manera, posar-lo fàcilment a l'abast dels estudiosos catalans.
- (27) Constitució de les Bases de Manresa (1892), creació de la Mancomunitat de Catalunya (1914), 1ª Estatut d'Autonomia (1932). Fixeu-vos en el gràfic cronològic que a partir del segon Estat d'Autonomia (1979) i de les primeres eleccions democràtiques a nivell general, autonòmic o municipal es tornen a impulsar de la microsociologia.
- (28) Quan vaig ser becat per la Caixa d'Estalvis de Sabadell (1983-85), per tal d'estudiar el Fons Joan Montllor, el millor que conec en quant a monografies locals de Catalunya.
- (29) Cada dia és més estesa la necessitat que cal replantejar el període històric català que es ve denominat "la decadència".
- (30) Hi ha una reedició dels municipis catalans, en 3 vols. (Barcelona, Curial, 1985) i de la resta de municipis hi ha diverses reedicions per part de l'editorial Ambito, Riquelme y Vargas, Diputacions Provincials i Institucions com la d'Alfons El Magnànim.
- (31) Hi ha en preparació una 2ª reedició que inclourà 7 vols. dedicats als Països Catalans.
- (32) Hi ha una 2ª edició (1987-89) en 24 vols. que en la veu **Masnou** les dades han estat actualitzades respecte la 1ª edició.
- (33) Agraïm la gentilesa dels Serveis d'Estudis de Banca Catalana per facilitar-nos la consulta. En aquest estudi hi ha un capítol

dedicat a bibliografia temàtica que resulta molt interessant.

- (34) Vegeu la bona sinopsi que dona Carles Carreras i Verdaguier en la veu **diccionari geogràfic**, en **l'itineu diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans (segles XVIII-XX)** (Barcelona, Edicions 62, 1979).
- (35) (Barcelona 1801-1879).
- (36) (Barcelona 1742 - Cadis 1813).
- (37) En la Biblioteca de Catalunya (Barcelona) hi ha dues edicions: la de 1783, any que es considera de la 1ª edició, tot i que en l'exemplar de la B.C. diu "quarta edició, corregida y enmendada", i la 6ª edició de 1794. També cal aclarir que l'autor signa com a Antonio Montapalau.
- (38) (Pamplona 1806 - Gènova 1870). Per cert morí en el viatge a Florència que feren un grup de comissionats, per tal d'oferir la corona d'Espanya al qui fou el rei Amadeu I de Savoia, de qui cal destacar que, malgrat el seu curt regnat de només dos anys, va realitzar una visita al Masnou.
- (39) No tenim dades sobre aquest autor. En el **Diccionario Biográfico y Bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX** (Barcelona 1895, reeditat el 1972), figura com advocat que publicà **España y sus colonias** (1891), però no en diu res més.
- (40) Hem volgut incloure les dades sobre el primer diccionari conegut, ja que així, m'ha semblat que la informació queda més destacada.
- (41) La data donada al quadre correspon a l'any del volum en què apareix la veu **Masnou**.
- (42) Riera y Sans ens diu "El número de edif. que la forman ha adelantado en gran manera, pues desde la época en que el Sr. D. Pascual Madoz escibió su Diccionario se han construído más de 600"
- (43) **Catàleg de l'exposició de Cartografia de Catalunya del Renaixement a l'època napoleònica** (Barcelona, Galeria Comas, 1988, 141 pp.).
- (44) Publicat a: Abraham Ortelius **Theatrum Orbis Terrarum**, Antverpiae, Apud Ioannem Bapt, Vrintium, 1603.
- (45) Publicat per l'Institut Cartogràfic de Catalunya, dins l'interessant col·lecció de calendaris cartogràfics, en el titolat "El litoral català" (1987).
- (46) El Districte Marítim del Masnou, comprenia des del turó de Montgat, fins a la riera d'Argentona, amb una extensió de cinc milles i mitja i agafava les poblacions de Tiana (Montgat), el Masnou, Premià i Vilassar.
- (47) Signatura B-13, publicat a la p. 117-A de l'op. cit. de Lluís Galera i Salvador Artés (vegeu nota 7). La reproducció que en el present estudi s'ha realitzat ha estat treta d'una fotocòpia facilitada pel Sr. Salvador Artés.
- (48) Publicacions pròpies de les universitats en què s'expressen hipòtesis de treball, per tal de donar-les a conèixer, i si cal, rectificar-les o modificar-les.

Museu Municipal de Nàutica del Masnou

Núm. inventari: 1526.

Objecte: D'art, quadre.

Descripció física: Pintura al tremp sobre paper 50x54 cm.

Forma d'ingrés: Donatiu de la família Bertrán de Ca l'Indià

Descripció: "Bergantin "Maria Rosa" su capitán actual Don Gayetano Bertrán - signat J.M. Barcelona 1867.

Comentari: Berganti o berganti rodó. Veler de dos pals, formats de tres peces, anomenades, mascle, masteler i mastelerillo. Tant el pal trinquet, com el pal major van proveïts de vergues i veles quadres, encara que el major, a més de les vergues, també du botavara i pic amb vela cangrea i una escandalosa. A proa va proveït amb bauprès i bataló per les veles de floc i també veles d'estai entre el pal major i el trinquet.

Aquesta nau no és de gran tonatge, encara que va ser bastant utilitzada en la travessia de l'Atlàntic en el segle XIX.

Comandaren aquest berganti de 5000 qq. els capitans Gayetano Bartran Millet, i Pantaleón Martí. (1).

Fonts: (1) D. Pere J. Bassegoda i Musté en el seu llibre MASNOU 1928 - Palermó Anglés i Sala director del Museu.

Palermó Anglés

Director del Museu Municipal de Nàutica del Masnou

Edita: Ajuntament del Masnou, Departament de Cultura i el Museu Municipal de Nàutica del Masnou.

Producció: RRB

Disseny Gràfic: Umésu

Impressió: Jobagraf

I.S.S.N.: En tràmit

Dipòsit legal: B-45.605-90

Correctora: Ajurora Mateu

© de la presentació: Josep Azuara

© de la Historiografia del Masnou: Rosa Almuzara

© de la Fitxa tècnica: Palermó Anglés

© de La Roca de Xeix: Ajuntament del Masnou

Foto portada: Part central de la vista que acompanya al plànol realitzat el 1845, per l'arquitecte masnoví Miquel Garriga i Roca.

AJUNTAMENT DEL MASNOU

MUSEU MUNICIPAL DE NÀUTICA DEL MASNOU